

Jiří PADALÍK, Češi a Němci v regionu Znojensko v letech 1918-1946. Diplomová práce, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, České Budějovice 2009, 131 s., včetně 34 obrazových příloh.

Posudek vedoucího diplomové práce:

Diplomant Jiří Padalík v předložené diplomové práci **Češi a Němci v regionu Znojensko v letech 1918-1946** úspěšně zužitkoval svůj dlouhodobý a potřebně hluboký zájem o československé, resp. české a středoevropské moderní dějiny. Zaměřil se na svůj rodný kraj (region Znojensko). Díky tomu přináší tak proto ne jeden ze zajímavých poznatků a výsledků svého poměrně dlouhodobého historického výzkumu. Od diplomanta je velice sympatické, že se věcně zaměřil na pečlivě vyvážený a dlouhodobý sběr informací pro celkový vývoj národnostních poměrů na Znojensku, vyjádřený vztahem zdejších Čechů a Němců, zahrnující zejména léta 1918-1946. Základem stavebním materiálem se mu tak staly materiály „viděné očima pramenů, literatury i pamětníků.“ Materiály a mnohé poznatky pečlivě posbíral již z dob po ukončení první světové války a vzniku předmnichovské ČSR (1918-1938), z doby nástupu Konráda Henleina (1933-1938) a jeho SdP a z následné vlády nacistické totality v okupovaném pohraničí Československa a na Znojensku v letech 1938-1945, s přesahem do roku 1946.

Proto dle jeho vlastních slov uvedených v Anotaci: „*Předmětem předkládané diplomové práce je na základě dostupných archivních pramenů a relevantní literatury sledovat vývoj česko-německých vztahů na Znojensku v období 1918-1946.*

Diplomová práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. První kapitola shrnuje dějiny soužití obou etnik na jižní Moravě až do vzniku Československé republiky v roce 1918. Následující kapitola pojednává o poměrech a vývoji vzájemných vztahů znojenských Čechů a Němců na pozadí poválečných událostí, přičemž značná část je věnována osvobození Znojma v prosinci 1918. Třetí kapitola nastiňuje česko-německé soužití v meziválečném období především v kontextu konaných voleb. Poslední část popisuje demografické a národnostní změny na Znojensku v letech 1938-1946.

Pro vypracování celé práce jsou zásadní archivní prameny uložené ve Státním okresním archivu Znojmo a příslušná literatura postihující dané téma. K práci jsou připojeny obrazové přílohy, které slouží k doplnění textu.“

Autor celou svou DP rozdělil do šesti hlavních částí. Zatímco v **1. Úvod** (s. 3-7) provedl pečlivé zhodnocení použitých materiálů, pramenů i literatury, když zde správně uvádí: „*Úkolem předkládané diplomové práce je sledovat vývoj a proměny soužití Čechů a Němců v regionu jižní Moravy na pozadí událostí z období 1918-1946. Po vzoru známé a standardní literatury k vývoji česko-německých vztahů z 19. a 20. století, se tato práce zaměřuje zejména na ty události, které vedly k eskalaci a napětí ve vzájemných vztazích obou etnik. Téma společného soužití Čechů a Němců bylo před rokem 1989 v české historiografii poměrně tabuizované. Naopak v devadesátých letech dochází ke vzniku řady relevantních monografií se zaměřením právě na toto téma. Pro zpracování problematiky regionální povahy bylo nutné využít těchto studií pro začlenění lokální „historie“ do kontextu širších obecných dějinných souvislostí.“* (s. 3).

Kapitola: **2. Vývoj národnostních poměrů na Znojensku do roku 1918** - (s. 7-12), 2.1 Geomorfologické členění – Znojensko, 2.2 Německá kolonizace, 2.3 Konfliktní společenství, je věnována problematice okresu Znojmo nejdříve z pohledu geografického. Zdejší okres příslušel většinou k povodí Dyje. Ta v bohatých meandrech protéká od západu k východu celým zkoumaným územím a částí svého koryta tvoří státní hranici proti Rakousku. Právě u Vranova byla na Dyji v letech 1930-1934 vybudována přehrada s nádrží o délce asi 30 km. Znojenský okres, především jeho jižní a východní část, patří mezi nejteplejší v Česku. Roční

srážkový úhrn na znojemském okrese nepřesahuje 600 mm. To také sehrávalo (a dosud ještě sehrává) svou významnou roli v životě zdejších lidí, ať již Čechů či Němců. Z nich byl dle přísloví: „nomen-omen“ největším „Čechožroutem“ dr. Oskar Teufel! Situace vzájemných vztahů vyostřil i průběh první světové války, která pro Rakousko-Uhersko znamenala zkázu a zánik.

Kapitola: **3. Vývoj národnostních poměrů na Znojemsku 1918-1920** - (s. 13-43), - 3.1 Červenec-říjen 1918, 3.1.1 Vznik Československa, 3.1.2 Státní převrat, 3.1.3 Říjen 1918 na Znojemsku, 3.1.4 Listopad 1918, 3.2 „Deutsch-Südmähren“, 3.2.1 Blokáda Znojma, 3.2.2 Osvobození Znojma, 3.2.3 Obležení místo blokády – prosinec 1918, 3.2.4 Vojenské operace, 3.2.4 Československé oddíly ante portas, 3.2.6 Vstup československých oddílů do Znojma, 3.3 Prosinec 1918 - září 1919, 3.4 Obecní volby, se podrobně zabývá vývojem pro Znojmo zcela přelomovým, pojednávajíc především o poměrech a vývoji vzájemných vztahů znojemských Čechů a Němců, to vše se odehrává na pozadí poválečných událostí, přičemž značná část kapitoly DP je věnována osvobození Znojma v prosinci 1918.

Kapitola: **4. Vývoj národnostních poměrů na Znojemsku 1920-1938** - (s. 44-67), 4.1 Parlamentní volby 1920, 4.2 Obecní volby ve Znojmě 1920, 4.3 Parlamentní volby 1920 ve Znojmě, 4.4 Sčítání lidu 1921, 4.5 Obecní volby ve Znojmě 1924, 4.6 Volby do národního shromáždění ve Znojmě 1925, 4.7 Obecní volby ve Znojmě 1929, 4.8 Parlamentní a senátní volby 1929, 4.9 Volební rok 1935, pojednává o průběhu jak obecních voleb ve Znojmě, taktéž o parlamentních a senátních volbách v letech 1920-1935, o výsledcích vyjádřených počtem hlasů a přidělených mandátů dosažených českými a německými politickými stranami. Výstižně ukazuje proces postupného formování radikálního německého nacionalismu a vznik jeho povolené politické strany = SdP vedené K. Henleinem.

Kapitola: **5. Vývoj národnostních poměrů na Znojemsku 1938-1946** - (s. 68-98), - 5.1 Cesta k okupaci (březen-září 1938), 5.2 Říjen 1938 na Znojemsku, 5.3 15. březen 1939 ve Znojmě, 5.4 Národnostní charakter Znojemska za nacistické okupace 1938-1945, 5.5 Cesta k odsunu, 5.6 Odsun sudetských Němců ze Znojemska, 5.7 Sběrný tábor Znojmo, 5.7.1 Obecné zásady vzniku táborových zařízení v poválečném Československu, 5.7.2 Kárný a pracovní tábor ve Znojmě, 5.7.3 Všední den ve sběrném středisku, 5.7.4 Pracovní povinnosti, 5.8 Proces čechizace Znojemska, soustřeďuje svou pozornost na proces nástupu nacistů a jejich ovládnutí Znojma, včetně protičeského usilování a potlačování Čechů. Následuje celkem přirozená reakce ze strany vítězných Čechů, nejen na Znojemsku. Ukazuje také problematiku cesty k odsunu (transferu či vyhnání) sudetských Němců, včetně těch ze Znojma a jeho okolí, což obnášelo na cca 14.164 znojemských Němců, tedy asi 23,5 % obyvatel politického okresu Znojmo z roku 1930. Patřičnou pozornost věnoval materiálům Sběrného tábora Znojmo, včetně jeho kárné a pracovní funkce. Stranou svého zájmu neponechal ani potřebnou problematiku každodenního života sběrného střediska. Celou nosnou kapitolu autor zakončil částí, kde se věnuje potřebnému procesu poválečné čechizace Znojemska.

6. Závěr (s. 99-100) představuje stručnou, leč výstižnou rekapitulaci výsledků předcházejících kapitol DP. Válka napáchala na Znojemsku, podobně jako i v celém českém pohraničí, mimořádně obrovské škody. Proto na jejich odstranění, jakož i na obnovení zdejšího hospodářského života, byli nasazeni především občané německé národnosti, protože právě na jejich bedrech spočívala „*strašná odpovědnost za válku*“. Pracovní nasazení německých občanů skončilo jejich transferem z Československa.

Jiří Padalík pečlivě využil všech dostupných archivních materiálů, zpráv i novin uložených ve SOKA Znojmo, včetně mnoha pramenů nevydaných. Ve své záslužné DP nás tak přehledně seznamuje, formou ucelených sond do určitých nosných témat, a přináší, mimo jiné, i celou řadu zajímavých pohledů při kladení otázek v rámci zkoumaného regionu Znojemska. Správně také pochopil tehdejší mentalitu německého obyvatelstva Znojma i jeho okolí, resp. celých tzv. Sudet.

Předkládaným cílem celé diplomové práce bylo, z pohledu a interpretace autora, co možná nejdůkladněji a nejpřehledněji zachytit průběh událostí let 1918-1938, tak i událostí let druhé světové války, včetně těch na samém konci druhé světové války ve Znojmě a v okolních obcích a všechno poté řádně zařadit do kontextu průběhu meziválečných, válečných, ale také poválečných dějin, na jejichž pozadí se všechno dění v regionu Znojemska odehrávalo. Protože autor nemohl zařadit jak osobní vzpomínky, tak i vyprávění pamětníků (viz níže), přesto se z jeho DP nevytratil nezbytný „lidský faktor“ a bylo a je přitom jeho velkým úspěchem, že co nejlépe vykreslil a přiblížil atmosféru tehdejší mimořádně doby, doby vývoje národnostních poměrů na Znojemsku první poloviny 20. století.

Oceňuji také velice zodpovědný a pečlivý přístup diplomanta k celé práci, což plně projevil, jednak svým opravdu pravidelným představováním výsledků svého bádání, jednak to nejlépe dokumentuje Padalíkova podrobná, nejen teritoriální, znalost zvolené problematiky. O jeho patřičných a potřebných lidských kvalitách svědčí i jeho přístup k práci s prameny, tiskem i internetem. Protože bylo mimořádně problematické sehnat nějaké vhodné pamětníky a pamětnice, ať již z české či německé strany, byla tato zajímavá, leč mimořádně náročná problematika v DP nakonec úmyslně vynechána. Důležité je množství detailních znalostí a informací personálního, prosopografického a každodenního charakteru, které diplomat zdárně využil, včetně následujícího upozornění (s. 84): „*Na Moravě vznikla větší či menší táborová zařízení od poloviny května 1945, což je i případ sběrného a internačního střediska ve Znojmě, které zřídil okresní Národní výbor ve Znojmě dne 15. května 1945. Tábor se nacházel na Pražské třídě za Masarykovou kolonií v barákovém ležení vybudovaném Němci během války.*“

Předložená DP pana Jiřího Padalíka, která má celkem 325 poznámek pod čarou, **Seznam pramenů a literatury** (s. 101-105) – zde se autor vyvaroval všech chyb, dále potřebně a na výborné úrovni následuje **Seznam příloh** (s. 106-110), včetně mnoha textových (v podobě dobových plakátů a vyhlášek) a obrazových černobílých a barevných fotografií a mapy, vše ve výborné kvalitě tisku a tak vhodně přibližujících a dokumentujících dobovou atmosféru. V potřebném pořádku je také **Seznam zkratk** (s. 111-112). Pro zcela nezpochybnitelné hodnoty předložené magisterské práce tuto DP proto velice rád **doporučuji k obhajobě a hodnotím ji stupněm výborně.**

České Budějovice 12. května 2009

PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.